

TÓTH ILONA

i g a z t ö r t é n e t e

Politikai ellenállás a Péterfy Sándor Utcai Kórházban

A Péterfy Sándor Utcai Kórház az egyik legfontosabb forradalmi központ volt 1956-ban, a fegyveres harcok idején, és még inkább azzá vált a szovjet intervenciót követő politikai ellenállásban. Nagyszámú (főleg Baross téri) felkelő talált itt búvóhelyet, akik – bár jó néhányan továbbra is megőrizték fegyverüket – csatlakozva a kórházi dolgozókhoz, az önkéntes ápolókhoz, az ott meghúzódó diákokhoz és munkásokhoz, áttértek a fegyvertelen ellenállásra. November 8-ától legfőbb tevékenységük a röpcédulák szerkesztése, előállítás, sokszorosítása és terjesztése volt. Angyal Istvánnak, a Tűzoltó utcai felkelők legendás parancsnokának irányításával. (Néhányan élelmiszert szállítottak vidékről. Az egyik csoport a forradalmárok emigrációját készítette elő. Sokan csak menedékhelynek használták a kórházat: a lakásuk tönkrement, illetőleg féltek hazamenni, vagy vidéken laktak, és várták az utazási lehetőséget. Akadtak olyanok, akik már a forradalom kezdete óta az alagsorban aludtak, és onnan jártak ki a munkahelyükre.) Ekkoriban már a Péterfy Sándor Utcai Kórház vonzáskörzetéhez tartozott a Thököly út–Dózsa György út–Rottenbiller utca–Damjanich utca közötti terület, de kapcsolatban állt a távolabbi körzetek ellenálló csoportjaival is.

A harcok idején a kórház telítetté vált, ezért a könnyebb sérültek ellátására a 2-300 méterre lévő, XIV. kerületi Cházár András utca (korábbi és használatosabb nevén: Domonkos utca) 3. számú épületben létrehoztak egy kiegészítő kórházat. 4–5-e éjjelén, amikor a Péterfy utcában önkéntes jelentkezőt kerestek a Domonkos Utcai Kórház felelős vezető orvosának posztjára, *Tóth Ilona* szigorló orvostanhallgató javadalmazás nélkül is elvállalta ezt a feladatot.

Tóth Ilona a forradalom kitörésekor volt éppen 24 éves. 1951-ben érettségizett, gimnáziumában DISZ-titkár volt. Ugyanebben az évben vették fel az orvostudományi egyetemre. A forradalom előtt a Péterfy Sándor Utcai Kórházban

végezte belgyógyászati gyakorlatát. Október 23-án részt vett a tüntetésen. 25-étől az Önkéntes Mentőszolgálat tagja lett, társaival a harcok alatt sebesülteket szállított, a fegyveres csoportokat kötszerrel, élelmiszerekkel látta el. Ugyanezt a munkát folytatta november 4-én is, noha betegség kínozza. Egyszer az Üllői úton a vöröskeresztes karszalagot levette, és az egyik házból kézigránáttal megcélzott egy szovjet páncélost.

A Domonkos utcában fekvő betegek létszáma 20-30 között változott, az ambulánsok száma ennél valamivel kevesebb volt. A gyógyszereket, nyers élelmiszereket a Péterfy utcából szállították ide, a főzést a helyszínen oldották meg. Itt is búvóhelyre letek a felkelők, Tóth Ilona jó néhányukat felvette betegálmányba. Az 50 fős ellátmányt 70-re emelte. Egy sebesült szovjet katonát is kezelt, óvta biztonságát, majd Pestújhelyre, a szovjet kórházba szállította.

A Péterfy utcában látta Angyal István röpcéduláit. Angyallal sok mindenről hasonlóan gondolkodtak. A szocializmuson ugyanazt értették, a nyugati segítséget nem tartották kívánatosnak, elítélték a disszidálókat. Mindezekben a kérdésekben valószínűleg ekkor már a kisebbséget képviselték az ellenállók körében. Talán Nagy Imre megítélésében volt a legmarkánsabb a különbség: Tóth bízott benne, Angyal viszont opportunistának tartotta. Mindketten rendíthetetlen, megszállott, vakmerő forradalmárok voltak, akik a szovjet deportálástól inkább tartottak, mint a rendőri letartóztatástól. Találkozásukkor Angyal óvatosságra intette a medikát. Úgy tudta, hogy őt már körözik, és hogy spiclik is befurakodtak a mozgalomba. A stencilhelyiségbe még Tóthot sem engedte be.

A Domonkos Utcai Szükségkórházban volt egy stencilgép, és bőven rendelkezésre állt a papír, a nyomdafesték. Többen is akadtak, akik segítettek, leginkább *Marácz Ferenc* és *Grácz Béla*. Angyal arra biztatta a fiatal terjesztőket, hogy ha a karhatalmisták elfogják őket, inkább „köpjenek” mindent rá, mintsem összeveressék magukat. Megszervezték a házi riasztóőrséget is. Tóth vezetésével november 10–16. között kb. 800 db Angyal-röplapot és mintegy 400, írógépen indi-

góval sokszorosított más illegális anyagot állítottak elő és terjesztettek. November 12–14. körül csatlakozott hozzájuk a 25 éves *Gönczi Ferenc* is, ő a röpcédulák szórását szervezte. Tóth Ilona vele volt a legszorosabb munkakapcsolatban, mivel már októberben együtt szállították vidékre az élelmet. Gönczi katonatiszt és párttag volt, de már évekkorábban teljesen kiábrándult a rendszerből. A forradalom idején mindvégig sebesülteket, élelmet és az *Igazságot* szállította. Nem sokkal később jelentkezett a 27 éves *Gyöngyösi Miklós* (legtöbben „Piros” vagy „Piri” néven ismerték) is, aki korábban már felvette a kapcsolatot Angyallal, majd a Landler Jenő utcában meghúzódott Baross téri felkelők egyik vezetője lett. Gyöngyösi árvaházban nőtt fel, s bár 1956 előtt nyolcszor ítélték el közbűntényes vádakkal (erről nem tudtak a társai), 1956-ban megszállottan védelmezte a forradalom tisztaságát. A röpcédulázásba azért akart bekapcsolódni, mert a fegyveres harcot ekkor már ő is kilátástalannak tartotta. Vele jött a 17 éves *Molnár József*, aki már korábban is a fegyveres csoportjába tartozott.

Tóth Ilona az illegális tevékenység mellett igyekezett betartani a kórházi rendet. Mind a személyzet, mind az ellenállók elfogadták Tóth vezetését, aki csak *Turcsányi Józsefné* gondnokkal került ellenséges viszonyba. Turcsányiné ugyanis rossz szemmel nézte, hogy Tóth figyelmen kívül hagyta a kórházi rendtartás szabályait: olyanokat is felvett betegálmányba, akiknek az állapota ezt nem indokolta volna, vendégül látott idegengyeket, számukra szállást biztosított. Kileste az illegális nyomdai munkát is, emiatt arra gyanakodtak, hogy összeköttetésben áll a rendőrséggel.

Kollár István halála

November 16-án a mozgalom rendkívül súlyos csapást szenvedett. Központjukat, a Péterfy Sándor Utcai Kórházat megszállták a rendőrök, és kb. 80 röpcédulázót letartóztattak, köztük vezetőjüket, Angyal Istvánt, és elkobozták a stencilgépet. Még elkeseredettebbé vált a

hangulat a Péterfy és a Domonkos utcában, de mindezek ellenére továbbra is vállalták az illegális óriási kockázatát. A Domonkos utcai csoport úgy vélte, harcával kikényszerítheti, hogy a szovjetek elhagyják az országot, másrészt elérheti, hogy a kormány tegyen többet a munkások jobb megélhetéséért, az „igazi munkáshatalomért”.

Tóth Ilona elhatározta, hogy átveszi Angyal szerepét. Vezetésével a Domonkos utcában este 8-tól reggel 8-ig készítették a rölapokat. Saját kifejezésével „koca” gépelő volt, és az előállítás – ahogy Angyal önvallomásából kiderül – óriási veszélyességgel járt. Emellett Tóth Ilona reggel 8-tól este 8-ig ellátta a beteget, személyzeti ügyekkel foglalkozott, mindennap bement a Péterfy Sándor utcába. Mindezt úgy tudta elvégezni, hogy naponta 5-6 ampulla koffeint megivott vagy beinjekciózott magának. Társai közül Gönczi és Gyöngyösi szintén koffeinfogyasztással próbálták állandósítani ébrenlétüket.

November 16-ától felerősödött a belső ellenség lázas keresése. Elterjedt a hír, hogy Angyalt a Péterfy Sándor Utcai Kórházból jelentették fel, ezért bukkott le. A feltevés indokolt volt, bár bizonyítékkal senki sem tudott előállni. Tóth Ilonát is minduntalan igazoltatták ott.

A Domonkos utcai aggodalmát növelte, hogy a Péterfy Sándor Utcai Kórházban ismét megjelent gépkocsi-irányítónak *Fuchs Gyula* („Pipás”), akiről még októberben úgy vélték, hogy az ÁVH-nak dolgozik, s ezért Göncziék megverték.

A Domonkos utca közelében a rölapok terjesztésébe – főleg Gyöngyösi közreműködésével – bekapcsolódtak a volt Baross téri felkelők is, akik a Landler Jenő utcai és a Murányi utcai női szálláson húzódtak meg. Néhányan az ottani lányok közül is részt vettek ebben a munkában. E fegyveresek körében már a harcok idején elharapózott a bizalmatlanság, aminek áldozata is volt.

Még a „nagyrazzia” napján, 16-án Gyöngyösi korábbi fegyvertársaival bekísérte a Domonkos utcába a 16 éves *Petruska Erzsébetet*, akit Angyal elárulásával vádoltak. Tóth Ilona vezette a kihallgatását. Gyöngyösi fegyverrel, Gönczi veréssel fenyegette, ha nem mondja meg, miről informálta a szovjeteket. Másnap ez folytatódott, Tóth Ilona jegyzőkönyvet is készített. Végül is nem bizonyosodott be, hogy Petruska szerepet játszott Angyalék letartóztatásában, de mint megbízhatatlant kizárták az illegális munkából.

18-án egy „Colos” nevű felkelőt vádolták spicliséggel: egy akcióra nem jött el a megjelölt időpontban, s a színhelyen

razzia volt. Miután meggyőződtek igazáról, elengedték, sőt még ételmezt is adtak neki. Turcsányi Józsefné gondnokot a kihallgatottnál jóval több okkal tartották kémnek. Szóba került a likvidálása is.

Különböző rémhírek is fokozták az általános feszültséget. A csoportból leginkább Gyöngyösit ragadta magával a gyanakvós légkör. Senkiben sem bízott, többeket, így Tóth Ilonát is figyeltette. A medika pedig meg volt győződve arról, hogy lehallgatják a telefonbeszélgetéseit. Állítása szerint többször észrevette azt is, hogy holmiját felforgatták, kabátja bélését kifejtették.

November 18-án este Gyöngyösi korábbi fegyvertársa a „forradalmi ifjúság” nevében letartóztatták *Kollár István* rakodómunkást a női munkásszállónál, ahol menyasszonyát, *Polgár Erzsébetet* látogatta meg. Ott éppen a röpcédulák terjesztéséhez készülődtek, és – nem tudjuk miért – szinte mindnyájan gyanúsnak találták Kollárt. Parancsnokuk átkísértette Gyöngyösihez a Domonkos Utcai Kórházba, és a fegyveresek közölték, hogy egy ÁVH-st hoztak, aki az illegális nyomda után nyomoz. Gyöngyösi felkísérte az egyik III. emeleti irodába.

Egy-két órával korábban előzetes megbeszélés alapján megérkezett *Gáli József*, *Obersovszky Gyula* és még ketten, hogy

Tóth Ilona és Obersovszky Gyula a bírósági tárgyaláson

elkészítsék az *Élünk* 1. számát. Az írókkal szintén a III. emeleten, Tóth Ilona szobájában tárgyalt a csoport néhány tagja, amikor Gyöngyösi kihívta a medikát és Gönczit.

Tóth egy ideig még az írókkal maradt, addig a két férfi kérdőre vonta a foglyot. Kollár rakodómunkásnak vallotta magát (igazat mondott), és ijedten bizonygatta, hogy nem áruló. Ám nem hittek neki, és nagyon megverték, ugyanis előkerült egy fénykép, amely Kollárt ÁVH-s egyenruhában ábrázolta, ám az Kollár törzsőrmester sógoráé volt. (Kollár István 1952–55 között csak sorkatonai szolgálatot teljesített ebben a szervezetben, és nem került elő egyetlen bizonyíték sem arról, hogy valóban kémkedett volna.) A fénykép – akárcsak a görög sorstratégdiákban – beteljesítette mindnyájuk végzetét. Gönczi és Gyöngyösi egyaránt igazolva látták, hogy besúgó akadt a kezükre, aki elárulja a mozgalmat. Véleményüket osztotta Tóth Ilona is, aki meg volt győződve arról, hogy az illegális röpla-

pok terjesztése miatt már nyomoz utánuk a rendőrség, és ha a „besúgót” nem ölik meg, akkor elkapják őket. (Tóth Ilona egyébként félreértette Gyöngyösit: azt hitte, hogy „Piros” ismerte Kollárt mint azt az ÁVH-st, aki őt korábban megkínozta.)

Pillanatok alatt döntöttek Kollár sorsáról. Gyöngyösi pisztolyt rántott, de Gönczi rászólt: kórházban a lőfegyver használata azonnali lebukással járna. Molnár Józsefet másodmagával kiállították öröködni, Tóth Ilona pedig előkészült az altatáshoz. Kollár ekkor már félig-meddig eszméletlen állapotban ült egy széken. Hogy minél hamarabb végezzenek vele (ne kelljen a ruháktól megszabadítani), Tóth a nyaki vénába akarta szúrni a klóretiles ampullát, azonban abban az idegállapotban még többszöri próbálkozással sem találta el az eret. (Az 1957-es orvosi vélemények szerint ez még gyakorlott orvosnak sem könnyű feladat.) Az ampulla ekkor már elfogyott, ezért Tóth levegőt akart a szívájékba benyomni, ám

a fecskendő összetört a kezében. Gyöngyösi ekkor felajánlotta a bicskáját, de a medika nem vette át. Eközben a nagy mennyiségű altatószertől már mindnyájan szédelegni kezdtek, szellőztettek, Kollárt lefektették a földre, és elhagyták az irodahelyiséget. Az 1957-es orvosi vélemények szerint a sértettnek ekkor még 20 napon belül gyógyuló sérülése volt. Tóth Ilonát a konyhába hívták, ahol megint összeveszett Turcsányinéval, Gyöngyösi pedig az írókhoz ment be, és Gáli József érdeklődésére közölte, hogy egy ÁVH-st, aki utánuk nyomozott, elaltattak, majd később elengedik. Ugyanezt mondta nem sokkal később Tóth Ilona is. Az író azt hangsúlyozta, hogy nem helyes személyeket elfogni.

Kollár hörögni kezdett, erre Gönczi mintegy fél percre a nyakára állt. Egyes orvosi vélemények szerint ettől állt be a halál. De még ezután is megmozdult az áldozat, mire Gyöngyösi ismét a pisztolyához nyúlt. Ekkor Tóth szólta rá, majd megvizsgálta Kollárt, és megállapította,

TÓTH ILONA KEGYELMI KÉRVÉNYE

Részletek

„Édesapám műasztalossegéd, majd gyári munkás volt, édesanyám tanítónő. Szüleim 1934 óta elváltak élnek, édesanyám nevelt fel sok baj és gond között. 1945-ig állás nélkül volt, csak óraadásból és nagyszüleim segítségével tudott eltartani és taníttatni. [...] Orvos akartam lenni, mert szerettem az életet és az embereket, harcolni akartam a szenvedés és a halál ellen.

Bár a háború nekünk is sok bajt hozott (lakásunk elpusztult, azóta is albérletben lakunk), mégis bizakodva lépünk az új életbe. Láttuk, hogy a pedagógusok már nem a »nemzet nap-számosai«, emberibb sorsunk lesz! Édesanyám rövidesen MKP-, majd MDP-tag lett. Együtt olvastuk Lenin műveit, tanultunk és dolgoztunk. Bízunk a jövőben. Édesanyám kitüntetett pedagógus, én pedig minden erőmmel tanultam, hogy jó orvos legyek. Mind a középiskolában, mind az egyetemen kitűnő rendű voltam. [...] Aktívan dolgoztam a DISZ-ben is. A Teleki Blanka Ált. Gimn.-ban tanuló kör-vezető, osztálytitkár, majd 1949–50-ben iskolai DISZ-titkár voltam. Közben azonban keserű csalódások is értek. Ilyen volt 1947–48-ban két nagybátyám igazságtalan internálása. (Egyiküket súlyosan bántalmazták. Később mindkettőjüket rehabilitálták.) Én magam is őrzök emlékül egy arculütést, amit a tábor előtt egy politikai rendőrtől kaptam. Tudtam azonban, hogy ez éppen nem a szocializmusra jellemző, hanem csak egyesekre, akik nem méltók arra, hogy szocialista embernek nevezzék magukat.

Én szeretem az igazságot, a tisztaságot, s gyűlölöm a kétszínűséget. A DISZ-ben is azok

közé tartoztam, akik mertek kritizálni. Eredmény: a diákság tiltakozása ellenére le kellett mondanom a DISZ-titkárságról. Ez nagyon elkeserített, de a DISZ-től mégsem húzódtam vissza. [...]

A politikai eseményeket figyelve örömmel láttam, hogyan kopnak el az utóbbi Pártkongresszusok óta azok a »kinövések«, amelyek sértettek minden jóérzésű embert, akár párttag, akár nem, s hátráltatták népi demokráciánk fejlődését. Érdekelte a Petőfi-kör, az ott megnyilvánuló bátor, friss hang. Különösen örültem annak, hogy nemzeti sajtóosságainkkal többen törődünk. [...] Örömmel fogadtuk a 14 pontot [...] azonban a Rajk-per egyes vádlottainak szájából borzalmas dolgokat hallottunk az ÁVH-ról, s arról, hogyan használtak itt fel orvosi eszközöket elmentés céljára. [...]

Nov. 4-én este [...] a Domonkos Utcai Szükségkórházba kerültem (mert a lövöldözés miatt más nem volt hajlandó átmenni). Nov. 10-ig egyedül dolgoztam itt. Nehéz volt. Betegeimért és sebesültjeimért mindent megtettem. [...] Befogadtam 8 harcoló fiataalt (fegyver nélkül!), mert féltettem őket a deportálástól vagy agyonlövétéstől. Kb. ez időtől kezdtem el az Angyal Istvántól kapott illegális röplapok terjesztését, majd sokszorosítását is. – Végsőkéig el voltam keseredve. Úgy láttam, elveszett a forradalom, elveszett Magyarország. Ellenségnek tekintetem a Szovjet Hadsereget, az ÁVH-t (nem hittem, hogy feloszlott), s az új kormányt is. – Sajnos, senki sem akadt, aki figyelmeztetett volna: »Rossz úton jársz!« – A Tanácsakadémia

lakók – amint ez a tárgyaláson is kiderült – csak a hátam mögött mertek tanácskozni, szemben pedig hízelegtek, s rémhírek özönével próbáltak hatni ránk, hogy a röpcédulázást abba hagyjuk. – Annyit elértek, hogy egyre jobban félttem. Édesanyám is kért, hagyjak fel az illegális tevékenységgel, nem lesz jó vége. – Én azonban becstelenségnek tartottam, hogy gyáván megfutamodjam. – Éjjel illegális, nappal kórházi munkát végeztem. Alvás helyett coffeinen éltem. Éreztem, hogy fogytán az erőm, de reméltem: hátha diplomáciai úton még megoldódik minden. Így következett el Angyal bukása (nov. 16.), majd a szörnyű nov. 18-a, amikor orvosi és emberi mivoltomról megfélemlítve, megölték egy embert. [...]

Nagyon bűnös vagyok. De úgy érzem, nem vagyok gyilkos. Amit tettem, nem hidegvérű, aljas megfontolás, hanem hirtelen összeroppanás eredménye volt: mint egy pánikszerű menekülés. Mire rájöttem, mit tettem: már késő volt. [...] Azt is állítom még, hogy nem voltam és nem vagyok a szocializmus ellenese. – Csak megemlítem, hogy míg ezt a súlyos bűnt el nem követtem, életemben egyetlen lépés sem volt, amit Anyám előtt szégyenlenem kellene. [...] Alig vártam már, hogy eljőjön az idő, amikor már érte élek és dolgozom, boldoggá tehetem. Most, amikor kegyelmet kérek, elsősorban nem magamra, hanem Órá gondolok. Én talán méltatlan vagyok a kegyelemre, de Ő nem.

Ezért kérem a T. Elnöki Tanácsot, részesítsen kegyelemben.”

hogy már nem lélegzik. Az irodában nem hagyhatták az áldozatot, átvitték az egyik WC-fülkébe. Amikor letették Kollárt, a fején egy rándulást láttak. Gyöngyösi ekkor Tóth Ilona kezébe adta a bicskáját, aki szíven szúrta Kollárt. Más orvosi vélemények szerint ez okozta a halálát, de korábbi sérülését sem élte volna túl.

A halottat a fűtőtől éjszaka elkért ásókkal és lapáttal a domonkos templom mellett hantolták el. (Azért nem vitték messzebbre, mert féltek a szovjet–magyar járőröktől.) Tóth Ilona azt mondta a tárgyaláson, hogy a temetéskor megállapodtak a teljes titoktartásban. Mindazonáltal egyértelműnek tűnik, hogy másnap a medika elmondta a történetet *Veszprémi István* betegápolónak, aki lényegében a csoporthoz tartozott, és megkérdezte, hogy mi lett az ÁVH-s foglyukkal. Emellett több forrás is utal arra, hogy a két örön kívül még két röpcédulaterjesztő nő (*Drucker Edina* és *Török Éva*), valamint Marácz Ferenc szemtanúk voltak, vagy a hangokból legalábbis sejtésük volt az eseményről.

Az írók eközben már berendezkedtek a pincében az újságszerkesztéshez, és lepihentek. (Tóth Ilona ekkor is rölapot gépelt.) Hajnalban azonban kiderült, hogy Gáli József már tud a tragikus eseményről. Hogy honnan, arról ellentmondásosak a források, véleményem szerint még az éjszaka folyamán *Veszprémi István* elmondta neki, azzal a kikötéssel, hogy nem árulja el őt. Gáli felelősségre vont Gyöngyösit és Tóth Ilonát (Gönczi részvételéről ekkor még nem tudott). Ezután *Obersovszkyval* megállapodtak abban, hogy elhagyják a kórházat, és megszakítják a kapcsolatot Gyöngyösivel és Tóthtal.

Amikor a Landler Jenő utcai szállásról a felkelők elvitték Kollárt, menyasszonya, Polgár Erzsébet veszekedett velük, és feljelentéssel fenyegette őket. Mivel a felkelők tartottak attól, hogy elárulja, bajba sodorja őket, Polgárt másnap átcsalták a Domonkos Utcai Kórházba, hogy ott „elintézzék”. Gyöngyösi azonban nem volt hajlandó erre, és Polgár megmenekült.

Még 18-án éjjel az egyik lakó figyelmeztette Tóth Ilonát, hogy a sokszorosító gép miatt feljelentették a csoportot. Erre Maráczival elégette az elkészült és a selejt rölapokat. Arra viszont már nem maradt idő, hogy a sokszorosítót biztonságba helyezték. 19-én késő este megjelentek a rendőrök. Megtalálták a stencilgépet és az illegális nyomdatevékenységre utaló egyéb anyagokat, ezért Tóth Ilonát nyolcadmagával (köztük Molnár Jó-

zseffel és Maráczival) előállították a BRFK-n. Tóth ekkor sem tagadta, hogy addig kíván harcolni, amíg a szovjet katonák ki nem mennek Magyarország területéről. Gyöngyösi betegként volt bejelentve, Gönczi pedig megszökött, s Gálit és *Obersovszkyt* azonnal értesítette a razzjáról. A továbbiakban Gönczi az *Élünk* kinyomtatásában és terjesztésében segédkezett, ugyanezt tette november 25-étől Gyöngyösi is, aki ekkor hagyta el a kórházat. Mindkettőjüket – és még két későbbi vádlott-társukat – december 5-én tartóztatták le a szovjetek, mikor éppen egy stencilgépet akartak biztonságos helyre szállítani. Hamarosan átadták őket a magyar szerveknek.

„Tóth Ilona és társai”

November 19-én este a rendőrök nemcsak a Domonkos Utcai Kórházban, hanem a Landler Jenő utcai munkásszálláson is razziáztak. Polgár Erzsébet ekkor szólt nekik, hogy vőlegényét, Kollárt elhurcolták onnan, és meggyilkolták. (Ekkor ez már közbeszéd tárgya volt ott.) A rendőrök nem vettek fel erről jegyzőkönyvet, javasolták, hogy a kapitányságon jelentse ezt be. Polgár 22-én tett vallomást az ORFK-n. Ekkorra már valóságos rémhírek terjengtek a Domonkos Utcai Kórházról: az épület pincéjében halomban fekszenek a leszúrt, beinjekciózott hullák. Ugyanezekben a napokban a Domonkos Utcai Kórházban is terjedni kezdett Kollár megölésének története.

Tehát a szervek a Kollár-ügyről már november 22-én tudomást szereztek, de erről a BRFK-n még kb. 10 napig semmit sem tudtak. Tóth Ilonát fogságának első napjaiban a röpcédulázás miatt hallgatták ki. December 4-én tett először feltáró vallomást a Kollár-ügyről, lelkiismereti okokból. Ugyancsak december 4-én tett beismerő vallomást Molnár József, majd néhány nappal később Gönczi és Gyöngyösi is.

A Kollár megölésében mindnyájan bűnösnek érezték magukat, kijelentették, hogy vallomásaikat önként, minden kényszerítő hatás nélkül teszik, és hogy az eljárás ideje alatt nem érte őket bánthatás. A cselekmény elkövetését az állandó koffeininjekcióknak, a letartóztatástól való rettegésnek tulajdonították.

A fogságban Tóth Ilonát mindvégig mardosta az önvád, emellett – nyilván a börtönben hallottak (pl. a Köztársaság téri lincselés) hatására – csalódott a forradalom tisztaságában is. A tárgyalási sza-

kasban (1957. február 18-ától) már az izgatás vádpontban is bűnösnek érezte magát. Ellenkező utat járt be Gönczi, aki ekkor már csak Kollár likvidálásában ismerte el vétkességét. Tóth Ilona vallomásaiban mindenáron az igazságot akarta érvényesíteni, Gönczi pedig vádolta a kormányt és a rendszert, amiért *B. Tóth Matild* tanácselnök többször is rendreutasította.

Molnár György ügyész Tóth Ilonára szigorú, Gyöngyösire és Gönczire a legszigorúbb ítélet kiszabását kérte. Mindhárom ügyvéd vitatta a gyilkosság tényét, azzal, hogy hiányzott ehhez az előre megfontolt szándék. Ha ezt elfogadta volna a bíróság, akkor a Kollár-ügy legsúlyosabb ítéleti tétele a 18 éves börtönbüntetés lehetett volna.

Április 8-án az I. fokú bíróság mindhármukat halálra ítélte, mindnyájan kegyelmet kértek. A II. fokú tárgyaláson *Radó Ilona*, a legfőbb ügyész képviselője egyetértett a halálos ítéletekkel, a védők hasonló érvekkel igyekeztek csökkenteni a büntetések mértékét, mint az I. fokú tárgyaláson.

Tóth Ilona a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsához fordult kegyelemért, ám a Népbíróügyi Tanács *Radó Zoltán* elnökletével június 20-án helyben hagyta a Kollár-ügy mindhárom halálos ítéletét. Részlet az indoklásból: „[Tóth Ilona] valóban korlátozó hatást gyakorló öntudatzavarban kezdte el ölési cselekményét.” „A Bt. 10. §-ának (3) bek. szerint, ha az elkövetőt öntudatának zavara korlátozta a cselekmény társadalomveszélyességének felismerésében, vagy az akaratának megfelelő magatartásában, büntetését korlátlanul enyhíteni lehet. Amde ugyanez törvényszakas (4) bek. szerint az említett rendelkezés nem alkalmazható annak javára, aki maga idézte elő állapotát abból a célból, hogy a büntetést elkövesse. Mivel Tóth Ilona a fentiek szerint saját maga idézte elő feszült állapotát, abból a célból, hogy ellenforradalmi bűncselekményeinek elkövetését folytathassa, az orvos szakértők által jelzett kezdeti öntudatzavart mint a büntetés enyhítését eredményező tényezőt nem lehetett javára figyelembe venni.”

Ekkor is kegyelmet kértek mindhármán. Ám erre sem az ügyész, sem a kegyelmi tanács nem ajánlotta őket, bár a népbírák véleménye szerint a kegyelem leginkább Tóth Ilonát illette volna meg.

Az ítélet tehát jogerőre emelkedett, Gönczit és Gyöngyösit június 26-án, Tóth Ilonát 27-én kivégezték.